

ДОДАТОК до РЕКОМЕНДАЦІЙ
Слухань у Комітеті Верховної Ради України з питань економічного розвитку на тему:
«План відновлення України від наслідків війни», які відбулися 24.03.2023 року

№ п/п	Напрямки відновлення та реновації	Зміст напрямків та заходів
1. Трансформація економіки		
1.1.	<i>Демоніполізація та деолігархізація економіки</i>	<ul style="list-style-type: none"> ✓ створення інституційної системи вільного доступу до економічних ресурсів і можливостей у сукупності з обов'язковістю інвестиційних зобов'язань бізнесів, що використовують дефіцитні й особливо цінні природні ресурси; ✓ жорстке антимонопольне регулювання та захист конкуренції як основа ефективності ринкових стимуляторів ефективності та інновацій (зокрема, внесенням змін до п. 2 ст. 12 Закону України «Про захист економічної конкуренції» щодо уточнення норм обмеження монопольної конкуренції та антимонопольного регулювання ринку, зокрема, позбавлення можливості ухилення від дії норми через розмите трактування («Монопольним (домінуючим) вважається становище суб'єкта господарювання, частка якого на ринку товару перевищує 35%, якщо він не доведе, що зазнає значної конкуренції»); ✓ реалізація великих промислових, а також інфраструктурних проектів - на аутсорсинговій основі з конкурсним залученням виконавців, яке здійснюється невеликим апаратом під контролем незалежного антикорупційного, фінансового та управлінського аудиту;. ✓ заохочення та стимулювання співпраці корпорацій із дрібними та середніми компаніями; ✓ заборона утворення холдингових компаній, картелів та інших монопольних структур, уведення жорсткого контролю над злиттям фірм, обмеження взаємного володіння акціями 25%.
1.2.	<i>Акумуляція внутрішніх ресурсів для відбудови та технологічної модернізації економіки</i>	<ul style="list-style-type: none"> ✓ дерегуляція бізнесу через скасування більшості блокуючих норм і створення сприятливого інституційного середовища для розвитку підприємництва; ✓ зміцнення державного сектора економіки, насамперед у сфері національної безпеки, енергетики, транспорту; ✓ створення змішаних державно-приватних фірм, участь держави у найбільших стратегічних підприємствах і отримання важелів впливу на прийняття рішень у корпораціях; ✓ оптимізація та пріоритизація інвестиційної діяльності національних корпорацій; ✓ переорієнтація приватних капіталів з фінансового сектора у сферу виробництва; ✓ формування ефективних механізмів трансформації заощаджень населення в інвестиції, зокрема, системи непрямих капіталовкладень, у межах якої акумуляція грошових ресурсів широких мас населення здійснюється через банківські та поштові депозити із подальшим інвестуванням через розгалужену мережу фінансових посередників у розвиток промисловості та забезпечення також участі вкладників у прибутках як одна із моделей найму на роботу;

		<ul style="list-style-type: none"> ✓ встановлення інституційних запобіжників відпливу капіталів за кордон. Зокрема, довели свою практичну дієвість такі обмеження на зовнішні інвестиції, як: заборона для резидентів на відкриття закордонних банківських рахунків і придбання іноземних цінних паперів; заборона для нерезидентів на випуск деномінованих у національній валюті цінних паперів; зовнішні прямі інвестиції тільки за результатами офіційного узгодження та схвалення, при цьому залучення національних банків як посередників⁵⁸; ✓ використання фінансових інструментів заохочення, зокрема таких, як: норма відшкодування непрямих податків на матеріали та обладнання, прискорена амортизація машин та обладнання тощо; ✓ формування фіскальної політики, що стимулює внутрішні інвестиції у високотехнологічні експортоорієнтовані види економічної діяльності; ✓ створення сприятливих умов для розвитку науки та науково-дослідницької інфраструктури, що є не лише чинником прискорення технологічного розвитку, а й протидіє «відтоку мізків» – інтелектуальній міграції до більш стабільних і заможних країн і тим самим збільшує внутрішні ресурси повоєнного відновлення й успішного економічного розвитку.
1.3.	<p><i>Відродження довоєнних виробництв, які мають значний потенціал технологічної модернізації або є базовими для розвитку інших (високотехнологічних) виробництв</i></p>	<ul style="list-style-type: none"> ✓ забезпечення сприятливого інституційного середовища для швидкого «перезапуску» на новій технологічній основі традиційних виробництв (наприклад, української металургії); ✓ віднаходження балансу між вимогами економічної доцільності та умовами соціально-політичної прийнятності. Ключова роль у забезпеченні цього балансу належить регуляторним нормам та інституційним параметрам функціонування ✓ конкретних організаційних господарських форм, наприклад, фінансово-промислових груп та міжгалузевих концернів; ✓ компенсація задоволення внутрішнього попиту на товари, які до цього імпортувалися з РФ та РБ; ✓ формування нових логістичних і транспортних коридорів для ресурсного забезпечення традиційних виробництв; ✓ розробка та освоєння місцевих родовищ, які вважалися неперспективними через доступність інших джерел сировини та палива; ✓ відновлення та першочергова реконструкція підприємств, які є базовими для розвитку інших (високотехнологічних) виробництв; ✓ формування регіональних ланцюгів створення продукції завершеного виробничого циклу із перспективою включення у глобальні ланцюги доданої вартості; ✓ оптимізація співвідношення виробництва та експорту з урахуванням стратегічних завдань повоєнного відновлення та технологічної реконструкції економіки; ✓ розвиток ВПК шляхом відродження традиційних або створення нових підприємств із залученням довоєнного виробничого та кадрового потенціалу; ✓ деблокада українських чорноморських портів, для чого необхідно: запустити в роботу Порядок надання гарантій компенсації шкоди, заподіяної судам від війни, який нещодавно затверджений Урядом, та додатково створити механізм страхування ризиків у партнерстві з міжнародними організаціями (страховий фонд); здійснити заходи щодо зміцнення

		оборонного сектору та забезпечення безпеки суден у Чорноморському регіоні для стримування військової агресії та сприяння безпечному середовищу для судноплавства; суттєво посилити санкційний тиск міжнародної спільноти на РФ, переглянути Конвенцію Монтре, та запровадити тотальний огляд вантажів країни-агресора - для боротьби з піратством та тероризмом у Чорноморському регіоні.
1.4.	<i>Розвиток окремих видів промислової та аграрної діяльності в Україні, що мають високий ступінь наукового супроводу і можуть розвиватися на новітній технологічній основі</i>	<p>Розвиток у повоєнній Україні окремих видів промислової діяльності, що мають високий ступінь наукового супроводу новітніх технологій, згідно з позицією НАН України, включають:</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ атомну енергетику, в напрямі створення елементів ядерного паливного циклу з використанням покладів урану і цирконію; ✓ титаново-літійову та алюмінієву галузі промисловості; ✓ чорну металургію на базі нових технологій; ✓ важке енергомашинобудування; ✓ нові високоврожайні, стійкі до засухи і шкідників сорти сільськогосподарських рослин та їх вирощування для забезпечення продовольчої безпеки України та світу, їх поглиблена переробка на промисловій основі; ✓ новітні нафтохімічні технології виготовлення органічних продуктів для різних галузей економіки; ✓ синтетичне рідке паливо (бензин, дизельне паливо тощо).
2. Цифровізація та кібербезпека у повоєнному відновленні		
2.1.	<i>Відновлення та розвиток цифрової інфраструктури</i>	<ul style="list-style-type: none"> ✓ використання елементів «Індустрії 4.0» (робототехніки, 3D-друку, штучного інтелекту, цифрових двійників, інструментів доповненої реальності) в оборонному секторі шляхом їх включення в автономні пристрої для військової техніки; ✓ запровадження широкосмугового Інтернету; ✓ використання технології зв'язку 5G; ✓ створення національної хмарної системи та національної системи розподілених реєстрів; ✓ розвиток технологій Інтернету речей, Big Data, машинного навчання та штучного інтелекту; ✓ широке використання технології «Індустрії 4.0» або її окремих складових; ✓ визначення та періодичний перегляд нормативних (базових) значень індикаторів цифрового забезпечення та розвитку національної цифрової інфраструктури.
2.2.	<i>Вдосконалення механізмів роботи з відкритими даними в умовах відновлення економіки</i>	<ul style="list-style-type: none"> ✓ підвищення рівня консолідації екосистем; ✓ удосконалення взаємодії уряду та органів місцевого самоврядування у сфері збирання, публікації, моніторингу та використання даних; ✓ забезпечення високого рівня стійкості інфраструктури, що підтримує бази даних; ✓ підвищення якості даних за рахунок збільшення на офіційному порталі кількості доступних для використання

		<p>інструментів;</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ розвиток співробітництва з окремими національними порталами відкритих даних, недержавними порталами, IT-компаніями, навчальними закладами та науковими установами; ✓ вдосконалення показників вимірювання, моніторингу та оцінки впливу даних на економічні та соціальні процеси; ✓ вдосконалення моделей фінансування роботи з даними, залучення широкого кола користувачів до обговорення та вдосконалення програм формування і використання даних; ✓ розвиток і підтримка міжнародного співробітництва з метою вирішення спільних проблем.
2.3.	<i>Посилення кібербезпеки</i>	<ul style="list-style-type: none"> ✓ формування національної системи кіберзахисту, в якій будуть чітко визначені інститути, стандарти, положення, механізми взаємодії зацікавлених сторін, в т.ч. з міжнародними організаціями та системами збирання та поширення інформації про кіберзагрози, а також забезпечено постійний моніторинг заходів реагування на кіберінциденти; ✓ створення реєстру об'єктів критичної інфраструктури; ✓ завершення створення Національного центру резервування державних інформаційних ресурсів; ✓ створення національної системи моніторингу кіберзагроз на основі сенсорної інфраструктури; ✓ гармонізація національних засад реалізації державної політики щодо протидії кіберзлочинам проти дітей з європейськими аналогами, в т.ч. з Європейською стратегією кращого Інтернету для дитини (BIK+); ✓ узгодження стандартів і вимог щодо захисту інформації та кіберзахисту з вимогами ЄС; ✓ обов'язкове створення об'єктами критичної інфраструктури та публічними реєстрами резервних копій в дата-центрі Держспецзв'язку та дата-центрах за кордоном; ✓ вдосконалення інструментів доступу до даних, інформаційних платформ і хмарних сервісів; ✓ автоматизація виробничих та управлінських процесів на основі активного використання технологій штучного інтелекту, машинного навчання та аналітики великих даних; ✓ навчання та підвищення рівня кваліфікації працівників, додаткове залучення фахівців у галузі ІК-технологій та кібербезпеки; ✓ посилення механізмів регулювання впровадження та використання ІК-технологій.
3. Реновації в аграрній сфері		
3.1.	<i>Термінове забезпечення продовольчої безпеки</i>	<ul style="list-style-type: none"> ✓ відновити логістику зазначених поставок продукції і ресурсів для підтримання фінансової спроможності аграріїв та стабільного функціонування виробництва, а за необхідності – здійснювати також справедливий розподіл лімітованих матеріально-технічних ресурсів агровиробництва шляхом створення платформи з акумулювання запитів аграріїв щодо їхніх ресурсних потреб; ✓ продовжити на визначений період (до стабілізації продовольчої ситуації) дію запровадженого у воєнний час механізму держзакупівель критичних видів продовольства для безкоштовного забезпечення ним населення звільнених від окупації територій, використовуючи карткову систему;

		<ul style="list-style-type: none"> ✓ провести розмінування і розчищення сільгоспугідь на раніше окупованих і прилеглих до них територіях з метою їх безпечного використання; ✓ сформувати фонд, у т. ч. із залученням ресурсів міжнародної допомоги, для фінансової і матеріально-технічної підтримки аграріїв, які понесли суттєві втрати у результаті війни, через використання грантових механізмів.
3.2.	<i>Адаптація земельної політики до сталого розвитку реконструктивного характеру</i>	<ul style="list-style-type: none"> ✓ ухвалення Закону про аграрний устрій України, у якому чітко й однозначно визначені параметри віднесення господарюючих суб'єктів до агрохолдингів, інших корпоративних утворень, фермерських і селянських господарств; ✓ розроблення, прийняття і забезпечення виконання законодавчих та інших нормативно-правових актів, спрямованих на створення сприятливих податкових, реєстраційних та інших умов для інституалізації особистих селянських господарств як повноцінних суб'єктів господарювання та реальне заохочення їх до нарощення потенціалу і трансформації у фермерські господарства; ✓ запровадження прийнятого в країнах ЄС порядку поділу виробників сільськогосподарської продукції на малих, середніх і великих, де їх розмір оцінюється за інтегрованим показником стандартного випуску (Standard Output – SO) та стимулювання розвитку малих і середніх господарств на інноваційній основі.
3.3.	<i>Створення сприятливого інституційного ландшафту з метою доступу малих виробників сімейного типу до цифрових технологій для зміцнення їх виробничих спроможностей</i>	<ul style="list-style-type: none"> ✓ розроблення регуляторних механізмів цифрової економіки у продовольчому та аграрному секторах задля уникнення деструктивного впливу монополістичних цифрових екосистем та концентрації цифрової влади; ✓ забезпечення визнання та захисту індивідуальних і колективних економічних прав селян, споживачів тощо на цифрові інновації в рамках імплементації програм та проєктів, дотичних до цифрової трансформації; ✓ сприяння впровадженню політики і практики цифрового сільського господарства для посилення сімейного продовольчого суверенітету дрібних виробників продуктів харчування та місцевого населення; ✓ стимулювання залучення інвестицій у цифровізацію дрібнотоварного сектора сільського господарства, розширення його доступу до інформаційно-комунікаційних технологій; ✓ створення на рівні територіальних громад цифрових хабів сільськогосподарських інновацій та передачу (оренда, лізинг, продаж) дрібним товаровиробникам інноваційних технологій / техніки, організацію тренінгів, надання консультаційних послуг щодо аналізу ринкової ситуації, систем внесення добрив, використання засобів захисту рослин, сучасних методів господарювання, шляхів реалізації продукції тощо.
3.4.	<i>Глибока переробка сільськогосподарської сировини на високотехнологічній основі</i>	<ul style="list-style-type: none"> ✓ розвиток інноваційної інфраструктури в частині біоекономіки; ✓ створення інноваційної інфраструктури для виробництва селекційно-насінницької продукції; ✓ стимулювання заснування промислових і дослідно-промислових виробництв для випуску біотехнологічної продукції, створеної на основі експериментальних технологій з метою подальшої оптимізації основних технологічних процесів; ✓ створення безперервної системи підвищення кваліфікації та перепідготовки кадрів зі збереженням можливості зміни спеціалізації без втрати навичок у рамках своєї галузі біоекономіки;

		<ul style="list-style-type: none"> ✓ формування організаційних умов для залучення до процесу розвитку інфраструктури біоeкономіки в Україні спеціалізованих міжнародних компаній, здатних привнести відповідні компетенції і забезпечити інтеграцію створюваних елементів інфраструктури в міжнародну систему виробництва знань і технологій, які представляють провідні компанії та університетські біотехнологічні центри; ✓ зміцнення стратегічного партнерства для стимулювання розвитку біотехнологічних центрів, призначених для відпрацювання технології застосування біотехнологічних продуктів та здатних інтегрувати запити галузей і підприємств, що застосовують біотехнології, та можливості науково-дослідних центрів; ✓ активізацію циркулярних моделей в харчових виробництвах, із глибинним процесом переробки, що передбачає мінімальні або нульові відходи.
3.5.	<i>Сприяння розвитку солідарного сільського господарства, фермерства та локальних ринків</i>	<ul style="list-style-type: none"> ✓ створення ефективної системи стратегічного управління, програмування та реалізації політики розвитку сімейного фермерства і села через певні процедури, системи і підпорядковані йому структури; ✓ забезпечення прозорості та підзвітності у процесі прийняття рішень та постійної активної участі зацікавлених сторін; ✓ встановлення ефективних зв'язків на обласному та місцевому рівнях з метою сприяння заходам політики, політичним інтервенціям на підтримку розвитку сімейного фермерства і села та цільових заінтересованих сторін; ✓ створення ефективної основи для управління і моніторингу процесів на всіх етапах реалізації політики; ✓ оцінка потенційного впливу політики розвитку сімейного фермерства і села та її фінансових, економічних, соціальних та інституціональних наслідків як для сільського сектора, так і для національної економіки.
4. Відновлення енергетичного сектора України в контексті Європейського зеленого курсу		
4.1.	<i>Інтеграція з ринком електроенергії ЄС та підвищення операційної ефективності сектора</i>	<ul style="list-style-type: none"> ✓ удосконалення державного регулювання на ринку електроенергії; ✓ перебудова застарілої та пошкодженої інфраструктури електроенергетичного сектора з використанням сучасних ефективних технологій; ✓ зменшення фізичних та регуляторних бар'єрів зовнішньої торгівлі електроенергією.
4.2.	<i>Підвищення енергоефективності та електрифікації в секторах кінцевого споживання</i>	<ul style="list-style-type: none"> ✓ упровадження положень Закону України «Про енергетичну ефективність»; ✓ реалізація програм із реконструкції житлових та громадських будівель; ✓ відновлення зруйнованої інфраструктури централізованого опалення відповідно до сучасних стандартів сталого опалення; ✓ «зелена» реконструкція промислового сектора; ✓ відновлення та електрифікація громадського транспорту; ✓ стимулювання поведінкових змін для відмови від приватного транспорту на користь громадського для зменшення попиту на паливо; ✓ сприяння поширенню електромобілів (ЕМ) у приватному та громадському транспорті у середній та довгостроковій

		<p>перспективах;</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ удосконалення транспортно-логістичної мережі з урахуванням критерію енергоефективності.
4.3.	<i>Декарбонізація електроенергетики та подальший розвиток генерації ВДЕ</i>	<ul style="list-style-type: none"> ✓ досягнення цілей з декарбонізації виробництва електроенергії вимагатиме значного розширення потужностей сонячної та вітрової генерації; ✓ оцінка фактичного потенціалу офшорної (розташованої на морському шельфі) вітрової енергетики та підготовка нормативно-правової бази для її будівництва в довгостроковій перспективі; оцінку можливостей її застосування для виробництва «зеленого» водню; ✓ підтримка запровадження великих систем накопичення енергії для підтримання та регулювання частоти (на базі високоманеврених гідроакумулюючих електростанцій та акумуляторних батарей) і забезпечення інтеграції великих обсягів генерації ВДЕ зі змінним режимом роботи; ✓ сприяння розвитку розподіленої ВДЕ-генерації для зменшення енергоспоживання; ✓ переосмислення ролі атомної енергетики та потреби в майбутніх інвестиціях.
4.4.	<i>Диверсифікація джерел постачання газу та інтеграція з європейським газовим ринком</i>	<ul style="list-style-type: none"> ✓ завершення реформ газового сектора та прискорення інтеграції вітчизняного ринку природного газу з європейським; ✓ оптимізація транспортної інфраструктури (у т.ч. з урахуванням можливостей транспортування біогазу); ✓ редизайн розподільчої газотранспортної системи; ✓ оптимізація інвестицій в газову електро- і теплогенерацію на основі ретельних модельних розрахунків з урахуванням вимог до енергетичної безпеки та кліматичних цілей; ✓ розгортання потужностей з виробництва водню.
5. Збереження і розвиток людського потенціалу економіки, державна підтримка наукової та інноваційної діяльності		
5.1.	<i>Політика збереження та відтворення людського потенціалу відновлення економіки на високотехнологічній основі</i>	<ul style="list-style-type: none"> ✓ проведення реформи соціального страхування, сфери медичних послуг, початкової та середньої освіти для збереження та розвитку людського потенціалу економіки, а також – як чинник стримування міграції; ✓ кредитне фінансування підготовки фахівців за пріоритетними напрямками; ✓ надання допомоги вимушеним переселенцям, у тому числі в частині працевлаштування за фахом; ✓ створення умов для професійного зростання та самореалізації перспективним молодим науковцям та винахідникам.
5.2.	<i>Підвищення рівня мобільності людського капіталу</i>	<ul style="list-style-type: none"> ✓ удосконалення системи професійної освіти, узгодження законодавчих актів у сфері освіти та професійної підготовки, наближення сучасного ринку праці до воєнних реалій. набуття ознак гнучкості ринку праці та ознак його інноваційності і приведення до європейських стандартів, що потребує розроблення комплексних заходів щодо адаптації й модифікації сфери освіти та професійної підготовки до загальноєвропейських вимог і ухвалення закону «Про освіту дорослих»; ✓ розроблення регіональних програм зайнятості в частині розвитку професійної (професійно-технічної) освіти на період

		<p>післявоєнного відновлення з урахуванням змін потреб локальних ринків праці (регіональні органи виконавчої влади, органи місцевого самоврядування);</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ удосконалення законодавства у сфері регулювання соціально-трудових відносин з метою посилення соціального діалогу учасників ринку праці; ✓ надання Державною службою зайнятості послуг не тільки особам із числа офіційно безробітних, а й тим особам, які не входять до складу робочої сили та не були платниками соціальних внесків, але в умовах воєнного стану можуть бути залучені до інфраструктурних, громадських та суспільно значимих робіт.
5.3	<p><i>Стимулювання інвестицій у розвиток науки та науково-дослідницької інфраструктури</i></p>	<ul style="list-style-type: none"> ✓ пріоритетне державне фінансування освіти та науки, насамперед у сфері біотехнологій, нанотехнологій, відновлювальної енергетики та інших інноваційних напрямках; ✓ пряма підтримка академічних досліджень через Національний фонд досліджень України шляхом надання грантів індивідуальним дослідникам, університетам, дослідницьким центрам; ✓ розвиток партнерства держави, бізнесу та дослідницьких університетів; ✓ створення індустріальних парків для підготовки підприємств до роботи на глобальному висококонкурентному ринку; ✓ заснування системи державних та приватних венчурних фондів, у тому числі за участю іноземних капіталів, та відкриття на цій основі мережі бізнес-інкубаторів як матеріальної бази для наукомістких досліджень.

*З використанням матеріалів: **Відновлення та реконструкція повоєнної економіки України** : наукова доповідь / НАН України, ДУ «Ін-т екон. та прогнозув. НАН України». – Електрон. дані. – К., 2022. – 305 с.